

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН СВОБОДИ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність проблеми дослідження. Базовими характеристиками особистості у умовах сучасності є відповідальність за свій вибір, свої вчинки, поведінку і слова, за власну долю. Ці якості визначають стрижень зрілої особистості, її внутрішню й зовнішню дисциплінованість, життєву та громадянську позицію. Але чим більше людина хоче бути вільною, тим більше відповідальності вона має покласти на себе. Відповідальна поведінка кожного передбачає становлення сучасної правової держави, яка розвивається і розбудовується на благо суспільства.

Мета статті. Дослідити особливості взаємовідносин свободи і відповідальності особистості в умовах розбудови правової держави.

Виклад матеріалу. Свобода і відповідальність у сучасному світі безпосередньо пов'язані. Свобода – це можливість діяти, реалізовувати себе, розвиватися, незалежно від чужої думки, зовнішніх принципів і правил, від впливу суспільства і стереотипів. Свобода постає перед людиною як право вибору за який потрібно нести відповідальність. Людина завжди прагне до свободи. Це свобода від роботи, від різних обмежень та заборон. Загалом свобода розуміється як можливість довільного вибору, можливість робити те, що хочеться. Все це виступає в рамках закону, в межах соціальних норм, у відповідності певному статусу та із врахуванням особистого комфорту і свободи інших людей.

Свобода багатогранна, але сутність її одна – наявність різноманітних можливостей, а стосовно до суспільства й особистості – створення можливостей для справжнього розквіту творчих сил людини і людства. Вона водночас і процес, і ідеал. Тобто свобода завжди буде розглядатися: як найбільша цінність особистості, рівна цінності життя; як умова і результат історичного прогресу, тому що прогрес суспільства є не що інше як процес звільнення суспільства від стихійних соціальних сил; як належне, тобто як такий ідеал, якого потрібно досягти і досягнення якого штовхає до формування нового ідеалу, ще в більшому ступені утримуючого свободу; як умова і результат соціалізації нової людини; як іманентна мета людства [3].

Відповідальність – це здатність людини свідомо виконувати певні вимоги, розв'язувати певні життєві задачі, здійснювати моральний вибір. Факт взаємозв'язку людей, що зумовлений їхнім спільним існуванням, є початковим для головних цінностей окремої особистості. Це і робить проблему індивідуальної відповідальності дуже актуальною для неї.

Свобода багато чого вимагає від особистості, звалюючи на її плечі майже непосильний тягар відповідальності геть за все. Свобода позбавлена відповідальності, перетворюється у свавілля, а відповідальність позбавлена свободи, перетворюється у засіб пригнічення особистості, тобто фактично стає невротичною. Тільки завдяки оптимальному співвідношенню свободи і відповідальності людина з багатогранних можливостей власного буття реалізує і організує власну життєдіяльність. І хоч особистість не вільна від умов існування, але вона може вільно зайняти позицію щодо них – поступитися їм чи ні.

Найважливішим елементом взаємозв'язку особистості та суспільства є соціальна відповідальність. Вона здійснює функцію регуляції поведінки індивіда відповідно до вимог суспільства. Соціальна відповідальність – це обов'язок особи оцінити власні наміри та обирати поведінку стосовно норм, що відображають інтереси суспільного розвитку, а у разі їх порушення зобов'язані звітувати перед суспільством або зазнавати певних санкцій.

Соціальна відповідальність як складова суспільства стикається з правом. Вона є правовою та державно-управлінською категорією, що відображає ціннісно-правовий аспект суспільних відносин. Крім того, якщо розглядати правові аспекти соціальної відповідальності, то можна стверджувати, що соціальна відповідальність є універсальним поняттям для усіх типів поведінки. Водночас залежно від обставин мотиви відповідальної діяльності можуть бути різними. Наприклад, для когось важливим є те, за що він відповідає, для когось – це перед ким він відповідає; для одних важливо, що їм загрожує за порушення; для інших – це усвідомлення суспільної необхідності певних дій; хтось бажає уникнути лише негативного оцінювання своїх дій, а хтось на перший план ставить результати своєї роботи. Отже, соціальна відповідальність пов'язана з необхідністю додержання правил, узгоджених з об'єктивними законами природи та суспільства, тобто вона виникає тоді, коли поведінка індивіда має суспільне значення і регулюється соціальними нормами [2].

Становлення демократичного суспільства в країні нерозривно пов'язане з необхідністю виховання громадянськості нової генерації, становлення нової свідомості, нового мислення, нової людини з такими найважливішими рисами, як самовизначеність, самостійність, соціальна відповідальність та соціальна активність. Для цього потрібне сприяння формуванню правових перетворень держави і суспільства, усвідомлено брати відповідальність за обрання індивідуально значущих принципів, цінностей, цілей, форм і засобів поведінки в соціальній та політичній сферах.

Таким чином, у правовій державі соціальна відповідальність особистості є складним соціальним явищем, що включає усвідомлення необхідності діяти згідно із суспільними вимогами та соціальними цінностями, усвідомлення своєї суспільної ролі, критичність і постійний контроль за внесеними діями, готовність відповідати за свої вчинки та соціально значущу діяльність. Умовою досягнення всіх соціальних цілей у правовій державі є високий рівень соціальної відповідальності особистості. Формуючи правову державу, необхідно утворити й громадянське суспільство, в якому б кожен розумів своє значення для держави і суспільства. Соціальна відповідальність особистості у цьому плані являє собою той фундамент правових перетворень держави і суспільства, ту відправну точку, з якої саме і починається формування громадянського суспільства та правової держави.

Правова держава може існувати лише разом з громадянським суспільством, забезпечуючи його функціонування. В існуванні та розвитку громадянського суспільства полягає соціальне призначення правової держави.

Соціальна держава, здійснюючи свої цілі та принципи у формі правової державності, рухається в напрямку якнайбільшої гуманізації суспільних відносин шляхом розширення прав особистості та змістовного наповнення правових норм політико-правовою ознакою, яка відрізняє правову державу від соціальної [4].

Соціальна держава – це новий етап розвитку правової держави. Вона діє в певному правовому просторі, не обмежуючи свободу людини, не позбавляючи її відповідальності. В цій державі об'єднуються правові й соціальні принципи. Концепція соціальної держави є логічним підсумком розуміння держави як універсальної політико-правової структури, що повинна забезпечувати своїм громадянам можливість для матеріального чи духовного розвитку.

Висновок. Свобода і відповідальність тісно пов'язані. Тому чим більше людина хоче бути вільною, тим більше відповідальності вона повинна покласти на себе. Відповідальність кожного громадянина передбачає становлення сучасної правової держави, яка розвивається на благо суспільства.

Література

1. Савчин М. Свобода і відповідальність особистості // Психологія і суспільство. 2007. №4. С.73-80 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://journals.urau.ua/index.php/1810-2131/article/view/123076/117807>
2. Мануйлов Є. М. Соціальна відповідальність особистості у правовій державі // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. № 4. С. 3-8 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21
3. Карась А. Свобода і відповідальність як проблема самоздійснення особи // Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. 2016. Вип. 18. С. 13-27. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/7640-15151-1-PB.pdf>
4. Осика І. В. «Правова культура у формуванні правової, соціальної держави» // НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2004. 194 с. с. 182-194 // НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2004. 194 арк. арк. 182-194. // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z2
5. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Національно-культурна ідентичність як маркер модерніз. українського суспільства / Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. Л.: УБС НБУ, 2013. 722с. С. 391-399.
6. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал. / Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. Львів, 2011. С. 215-222.
7. Шумка М. Л. Проблема національного характеру у філософії Пантелеймона Куліша. / Studia Metodologia. Випуск 29. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. 234 с.
8. Шумка М. Л., Гурик М. І. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія». Вип. 8. Острого, 2011. С. 36-46
9. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). Дніпропетровськ, 2012. С. 48-51.
10. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.